

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם ארנון מנטבר
תאריך: 17.8.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר מנטבר, אני מבקש בתחילת הריאיון כמה ציונים ביוגרפיים לגבי הפעילות שלך, תפקידים בעבר. אולי נתחיל משנת הלידה?

ארנון מנטבר: טוב, אני נולדתי ב-45' באוקראינה, ברית המועצות לשעבר, אחרי המלחמה. עליתי בגיל חמש לארץ. בכל חיי המקצועיים אחרי השירות הצבאי שלי עסקתי בקליטת עלייה במסגרת משרד הקליטה. אני לא הייתי מראשוני משרד הקליטה, אבל ממש שנה לאחר הקמת המשרד אני הצטרפתי למשרד, אחרי...

ש: מתי המשרד הוקם?

ת: ב-68' ואני הצטרפתי ב-69'. מ-69' ועד 89' פחות או יותר ... עבדתי בתפקידים שונים בתוך המשרד בתחומים של עלייה וקליטה. היו לי כמה גיחות מחוץ למשרד. הייתי שליח עלייה, הייתי מנכ"ל "הפורום הישראלי". סיימתי שם כראש מנהל הסטודנטים ואחר כך הפכתי למנכ"ל מחלקת העלייה בסוכנות היהודית בשנות העלייה הגדולות של אתיופיה וברית המועצות. אבל גם בשנות העלייה הגדולות של קהילות יהודיות יותר קטנות, כמו תימן, סוריה, אלבניה, יוגוסלביה. קהילות שכתוצאה מהזעזועים שהתרחשו בעיקר בעולם הקומוניסטי, נפתחו השערים ונצרכו הזדמנויות של עלייה. אני חושב שגם אתיופיה וגם תימן זה "אפטר-שוקס" בצורה כזו או אחרת של ההתמוטטות של המשטר הקומוניסטי. סוריה זה סיפור קצת אחר.

ש: ולאחר מכן?

ת: משנת 95' אני מנכ"ל הג'וינט ישראל.

ש: אני מבין שגם למדת משהו.

ת: יש לי תואר ראשון ושני מהאוניברסיטה העברית בירושלים בקומוניקציה ומנהל ציבורי.

ש: עכשיו ברשותך אני מבקש שקצת תיגע בהכרות או במגע הראשון שלך עם יהודי סוריה ולבנון, אם היתה שם בעיה.

ת: המגעים הראשונים שלי היו בתקופת משרד הקליטה בשנות השבעים כשהיתה בריחה בצורות שונות שאני לא כל כך בקיא בפרטים שלה, של יהודי סוריה לארץ. לנו היו פרויקטים מיוחדים של קליטה של צעירים וקליטה בכלל של יהודי סוריה. ככה שאני מכיר את הנושא לא במגע כל כך ישיר, קצת באמצעות שהייתי ראש מנהל הסטודנטים, אבל זה במספרים קטנים מאוד, מזווית הקליטה.

ש: אני יודע שבאמת היו כמה הגעות של קבוצות צעירים שהיו בגיל, התחילו ללמוד באוניברסיטה ולא סיימו שם. מה היה הקו? מה היתה הגישה כלפיהם? איך היתה צורת הטיפול בהם?

ת: עד כמה שאני זוכר באותן שנים, גם במסגרת מנהל הסטודנטים שהייתי ראש המנהל, אבל גם בשנים שלפני כן, היתה מדיניות של העדפה בתחום הקליטה שנבעה מהמצב המיוחד של היהודים. גם העובדה שהם היו חייבים לברוח ולהשאיר את כל רכושם מאחוריהם, כך שלא היה להם שום בסיס של תחילת

קליטה בארץ, לא כספי ולא כל בסיס אחר. לכן הזכאות שלהם היתה זכאות הרבה יותר רחבה. גם היא לא פותרת את כל הבעיות. גם היא מטילה הרבה מאוד על הנקלט עצמו. אבל היא היתה הרבה יותר רחבה בהשוואה לעולים מארצות אחרות.

ש: ההחלטה על הזכאות הרחבה הזאת, אני מבין שהיא נבעה מהחלטת ממשלה או שזה היה...

ת: אני חושב שבוודאי היתה החלטה

ש: תקנה?

ת: כל הנושא היה בתקנות, לא היו חוקים. היו לכך סיבות למה לא היה חוק קליטת עליה. גם שיטות הקליטה היו אז שונות. הן היו הרבה יותר סיוע בעין ופחות סיוע בכסף, כפי שנהוג היום. אבל גם היה כסף כחלק מהענין. בהחלט היתה מדיניות שירדה מלמעלה של העדפה מאוד ברורה לפליטים, עולים נמלטים. ועדת הנהלים של משרד הקליטה תיקנה נהל מיוחד בנושא הזה, שהעדיפו אותם בכל תחומי הסיוע ברמה יותר גבוהה או ברמה משמעותית יותר גבוהה, תלוי בתחום הסיוע. כולל זכאות במחלקת העליה למרכז קליטה, זכאות גדולה יותר להשתתפות בנושאי פתרונות דיור, כולל דיור ציבורי. כל הפתרונות שאנחנו מכירים אותם בתחום של קליטה, היתה העדפה ברורה לעולים נמלטים או לעולים שבאו מארצות המזרח התיכון, ובתקופה מסוימת צפון אפריקה. אפילו עד היום יש העדפות מסוימות לעולים. השיקול מאוד ברור – אל"ף, באמת לעודד יציאה מהארצות האלה, ובי"ת, משום שהנחת העבודה הברורה היא שהם שם בסכנה, עד כדי סכנת חיים לפעמים. אני מדבר על שנות הששים, השבעים, השמונים. כל הוצאת נפש משם, כאילו הצלנו עולם מלא. זאת היתה ההנחה. דרך אגב, זה מה שהנחה אותי בהעדפה של עולי מרוקו, למרות שמרוקו לא היתה סגורה, אני מדבר על שנות השמונים ותחילת התשעים. כי הערכנו שאם נצטרך, אם חס ושלום יקרה משהו במרוקו ליהודים, נצטרך למלט את כולם, אז עדיף שיהיה פחות למלט. לכן בהעדפה במדיניות הקליטה היה השיקול גם לצמצם את כמות העולים במצבי חירום, אם וכאשר יתרחשו...

ש: משרד הקליטה עבד יחד, בשיתוף עם הסוכנות, עם הג'וינט. תבהיר לי קצת את הנקודה מבחינת הקצאת המשאבים הכספיים. זאת אומרת איך השתלב כאן הענין ... ?

ת: אני מדבר איתך עכשיו על לפני התקופה שהייתי מנכ"ל מחלקת העליה. אני לא מכיר אז כל כך את חלקו של הג'וינט. אני כן מכיר את חלקה של מחלקת העליה, אני בטוח שהיה תיאום בין מחלקת העליה למשרד הקליטה לגבי מדיניות הקליטה של העולים הפליטים. ... להם זכויות רחבות יותר גם במסגרת הסוכנות היהודית, אם זה במרכזי קליטה, אם זה במענקים כספיים, אם זה בסיוע ראשוני, אם זה בשרותים סוציאליים, שאלה היו תחומי הסיוע של מחלקת העליה של הסוכנות. משרד הקליטה היה יותר בנושא קליטת הקבע, גודל הדירה, סוג הדירה, דיור ציבורי מול דיור במשכנתא, שכר דירה. אז היתה לנו העדפה מאוד ברורה לכיוון הפתרונות היותר משמעותיים.

ש: בתקופה שאתה איש סוכנות כבר, אני יודע שבשלב מסוים, משמתברר שאולי לגבי העולים מסוריה עדיף שלא ינתן סל קליטה כמו שלעולי רוסיה, הבנתי ששינו את הגישה למה שנקרא קליטה ישירה, הלכו לקראת...

ת: אנחנו לגבי יהודי סוריה פעלנו בצורה שלא פעלנו לגבי שום קבוצה. אנחנו הפעלנו לגביהם שני מסלולים.

ש: במקביל?

ת: במקביל. ואפילו שילבנו ביניהם לפעמים. זאת אומרת הכנסנו למרכזי קליטה ונתנו להם סל קליטה. זה היה סל קליטה ומרכז קליטה. היה לזה אפילו שם קוד ששכחתי אותו, אני המצאתי אותו.

ש: רק אני מבקש להבהיר את הנקודה. סל קליטה במסגרת מרכז קליטה?

ת: כן. הם גם קיבלו סיוע כספי וגם נתנו להם פתרון דיור. הם היו חייבים לשלם איזה שהוא שכר דירה באותו מרכז קליטה, אבל הוא היה מינימלי. הוא הבטיח להם בעצם קיום בטוח במקום הקליטה הראשוני. היתה לזה כוונה מאוד ברורה. אנחנו בעצם התמודדנו על גורלם. הם יצאו ברגע שניתנה האפשרות לצאת מארצות הברית. ארצות הברית היא מקום שבו גם יש קהילה יהודית סורית משמעותית, מקום שמבחינה כלכלית מאוד מושך וקשה לעקור ממנו. לא רצינו מצב שבו הקהילה היהודית יוצאת מסוריה, אחרי שנאבקנו עליה כל כך הרבה שנים, ומסיימת את ימיה בארצות הברית. במאבק הזה אני חושב שנחלנו הצלחה חלקית.

ש: או חצי הצלחה.

ת: חצי הצלחה. אי אפשר היה לבצע באופן מלא גם בגלל המשפחות וגם התנאים הכלכליים וגם העובדה שהם נסעו לשם ישירות והשלטונות האמריקאים נהגו בהם בקלות גדולה מבחינת האפשרות שלהם להישאר בסוריה.

ש: שלטונות וארגונים נוספים.

ת: אל תשכח שהיה גם הסכם מפורש, אני לא יודע איך הוא הושג בדיוק, אבל היתה אמירה מפורשת מהצד הסורי שאם הם יראו עליה לישראל הם יפגעו בעליה הזאת. זה גרם לכך שבהתחלה אנחנו נמנענו מלטפל בפניות של יהודים שהגיעו מסוריה לארצות הברית ופנו למחלקת העליה של הסוכנות בניו-יורק. אנחנו חששנו מאוד מהענין כי האינפורמציה זרמה מידיה לשלטונות סוריה ולא רצינו בשלב ראשון כשהייתה יציאה מסיבית להתחיל לטפל בתיקי עליה ועל ידי כך אולי לפגוע בסיכויים של יהודים אחרים לצאת.

ש: מתי השתנתה הגישה?

ת: שאלה מאד טובה. אני הייתי אז עם האצבע על הדופק כל הזמן בענין הזה. גם משה ששון וכל החבורה שהוא הביא איתו. הזכות הגדולה שאני מוכרח לתת למשה ששון ולחבורה זה שהיתה קבוצה של אנשים שהיה אפשר לעבוד איתם.

ש: אתה מדבר על ההתאחדות

ת: כן. יהושע קלאש, יוסף קלאש, מנחם ידיד. כל החבורה הזו בשונה מקבוצות אחרות, למשל בענין התימני לא היתה לי חבורה כזאת. אבל בענין הסורי היתה לי חבורה שאפשר היה לדון איתה ולקחת החלטות המבוססות על מידע שהגיע גם מתוך הקהילה וגם...

ש: ... גופים נוספים ליד משרד ראש הממשלה.

ת: וגם גופים אחרים שעסקו בזה, לקבל החלטה יותר שקולה ויותר נבונה. אני חושב שפעלנו נכון, שבהתחלה באמת נמנענו ואני חושב שזה הגיע למי שהיה צריך ואיפשר יציאה נוספת של יהודים. אחר כך היה שלב מסוים שאני זוכר שפנו אלינו למחלקת העליה בניו-יורק ואני טענתי שיש גבול כמה שליחי עליה יכולים להגיד ליהודים שרוצים לעלות לארץ "חכו". היתה נקודה כזאת...

ש: כמה שליחים היו שם באותה העת?

ת: תראה, למחלקת העליה היו בערך שמונה או ששה שליחים מלאים, יחד עם עובדים מקומיים, איזה 15 עובדים בניו-יורק. אבל לא כל אלה עסקו ביהדות סוריה. לא היתה לנו בעיה לעשות פרוססינג. אנחנו פעלנו אז בצורות שונות. אבל צריך להבין, זה היה השלב הראשון. זה היה שלב של יותר סיכון של היקלטות, כי אם אתה לא מטפל הם מתחילים להשתרש במקום ... אז היה איזה שהוא שלב ששינינו מגמה

ש: אתה יכול לציין זמן?

ת: אני כבר לא זוכר, אבל אני חושב, תראה כל הענין הוא לא תקופה ארוכה. זו שאלה של חודשים ספורים, לא חודשים ארוכים.

ש: מרגע השחרור הפורמלי ב-92?

ת: יש פה שני שיקולים. יש את השיקול שבו פרסמנו את הענין וזו ההחלטה של הרב לעלות לארץ. בעצם היתה החלטה של הרב לעלות לארץ, שגרמה לך שפרסמו את הענין. זאת היתה החלטה של רבין. ... שני קטעים. היה את הקטע של היציאה היותר מסיבית שזה מתחיל לגדול לכיוון של ה-1000, ומ-1000 ל-2000. אני חושב שיצאו בסוף כ-4000. אבל רק כ-2300 הגיעו לארץ. אולי יצאו 4100. אנחנו בערך חצי הצלחנו להביא לארץ. זה בעצם הסיפור. אני רואה בזה הישג כי היה קשה מאוד להתחיל להוציא אותם מניו-יורק. בתנאים שבהם עבדנו בהתחלה, אנחנו הפעלנו שורה של אמצעים כדי להוציא אותם.

ש: לפני שאתה [נוגע] באמצעים, ציינת שתי תקופות

ת: נכון. התקופה השניה היא הרב, זאת אומרת ההחלטה של הרב לעלות היא בעצם חשיפת הענין. זה המצב הראשון שבו אנחנו מתחילים לעבוד עליהם.

ש: מתן היתר לעליה ארצה.

ת: נכון.

ש: ואחרי כמה חודשים? נובמבר '92?

ת: אני חושב שמגיעים, אני כבר לא זוכר, 1000, 1500 איש. משהו שהרגשנו שיש מאסה קריטית. אז התחלנו לעבוד באופן שוטף על כל אלה שרצו לעלות. אחר כך התחלנו לעבוד באופן הרבה יותר אגרסיבי. אף פעם לא באופן פומבי. תמיד היינו באיזו שהיא מגבלה עד שהענין פורסם אבל אז בעצם לא היתה כבר בעיה.

ש: לגבי עבודת השליחים שם קצת. אני מבין שמנסים לשווק את מדינת ישראל. היה לכם קו הסברה או קו שיכנוע לכולם? אותן נקודות הועלו? מה היתה הגישה?

ת: אני אגיד לך את האמת לאמיתה. אני פגשתי בחיי המקצועיים קבוצות שונות של עולים. אני חושב שלא מצאתי עוד יהדות שהיא כל כך ישראלית כמו יהדות סוריה. היא אולי לא דיברה עברית אבל היא

הבינה עברית. הם בסך הכל שבעים קילומטר מרמת הגולן. הם מדמשק, הם מפה. הם מאוד התאימו לפה מכל הבחינות. הם ניראו לי הכי ישראלים שיכולתי לראות שרק לא דיברו עברית. אבל כשדיברת איתם עברית הם הבינו. הרבה מאוד הבינו מה אתה אומר להם. אז את זה אני אומר לך בתחושת הבטן שלי. הם מאוד התאימו לארץ. הם מאוד לא התאימו לניו-יורק.

ש: מזרח תיכוניים.

ת: כן. אבל זאת לא השאלה, הרי בסופו של דבר אנשים מחליטים. אני ישבתי עם כמה כאלה וניסיתי להבין את ההחלטה שלהם. אנחנו עבדנו הייתי אומר בשלוש רמות. רמה אחת זו יצירת מדיניות קליטה מושכת. עובדה שהפעלנו עליהם גם את מדיניות מרכזי הקליטה וגם את מדיניות סל הקליטה וגם השילוב של שתי המדיניות, ובכל תחום הלכתי להקלות ולהרחבות מקסימליות, זה אלמנט אחד. האלמנט השני היה אלמנט של הפעלת המשלחת בארצות הברית, בעיקר ישראל סרוק, אבל בסיוע של שליחים אחרים. האלמנט השלישי היה שליחים מתוך הקהילה שיצאו מהארץ לתקופות קצרות. קצרות זה גם יכול להיות חודשים, כולל שליח לתקופה עוד יותר ארוכה אני חושב, שעבד עם ישראל סרוק. היו כמה פעמים שיצאו שליחים לתקופות של כמה חודשים כדי לתגבר את סרוק ולשבת בתוך הקהילה.

ש: כן.

ת: אז היה את הבסיס הקבוע של השליחים שהיה בנוי מסרוק ומעוד שליח ותמיכה משרדית, והיה הבסיס המתחלף של השליחים שהוצאנו אנשים מתוך הקהילה בארץ שחשבנו שיכולה להיות להם השפעה, אבל גם אנשי מקצוע לא מתוך הקהילה בארץ שיכלו להתאים, כמו מזרחי, שהיה פעם קצין תותחנים ראשי והיה מנכ"ל משרד השיכון. הוצאנו את ד"ר בויקס זכרונו לברכה כדי לטפל ברופאים. הוצאנו חבר'ה לנושא של סטודנטים ושליחים לנוער. זאת אומרת פעלנו אז בכל המישורים האפשריים. שלחנו בודאי אנשים מההתאחדות שייצאו לשם. לא משה ששון, הוא לא רצה לצאת, הוא לא רצה חשיפה של העניין ואחר כך אני כבר לא זוכר. קלאש יצא פעמיים או שלוש. זאת אומרת היתה פעילות מתמדת, אינטנסיבית, בשלושה מישורים. אני הייתי שם. אמנם לא נפגשתי עם הרב, אבל נפגשתי עם אורי גורדון שיצא. יצאנו אנחנו כדי ללמוד יותר את העניין.

ש: כן.

ת: מצד שני בארץ ישבנו באופן קבוע בוועדה בראשותי שדנה כמעט במקרים אישיים. איך לתת תשובות לבעיות שהם מעלים בתחום הכספי, בתחום של הקליטה הראשונית, בתחום של קליטת הקבע. פחות בתחום התעסוקתי כי את זה כבר השוק מכתוב ... של ההתאחדות ושלנו. ממש דנו במקרים ועשינו החלטות על חריגים כדי להענות לבקשות שלהם ולהסיר מכשולים בפני העלייה שלהם לארץ או מכשולים שנראו בעיניהם כמכשולים. גם היו מכשולים. אנחנו מכירים את זה. אנחנו לא חדשים בתחום של הקליטה. אנחנו הפעלנו כל גמישות אפשרית, כספית או אישורי סיוע או כל דרך אחרת כדי לאפשר להם להגיע. אני חושב שזה עבד. באמת אני זוכר שכשהגיעו אז הם הלכו למרכז קליטה בחיפה, אחר כך למרכז קליטה במבשרת. פתחנו להם כמה מרכזי קליטה או שהלכו לסל קליטה ישר לקליטה ראשונה ואחר כך הקלנו עליהם מאוד בנושא המשכנתאות. משכנתאות מוגדלות עמדו לזכותם, כמעט ... [כמו] של המשכנתאות לאתיופיים שאפשרו להם באמת רכישת דירות ברחבי הארץ. חולון ובת-ים זה המקום שבו

הם התיישבו. זאת אומרת לא התמודדנו איתם עם עקרונות אחרים של מדיניות הקליטה של פיזור אוכלוסיה ושל אילו שהם קריטריונים של אוניברסליות. די שברנו את הקריטריונים כדי להביא אותם לפה.

ש: כשאתה אומר שברנו אתה מתכוון לסוכנות או בשיתוף פעולה עם משרד הקליטה והאוצר?
 ת: בעיקר הסוכנות, אבל גם משרד הקליטה. האוצר היה פחות בעסק. הכספים היו בעיקר של הסוכנות. משרד הקליטה היה יותר בנושאים של דיור, חביב קצב. המשכנתאות זה היה האוצר. המשכנתאות זה בהחלט האוצר ואלה היו סכומים גדולים של כסף. ... היתה הסכמה ש... יאושר בוועדת השרים לעניני קליטה. אבל בהחלט היתה נכונות של המערכת להגמיש את עצמה וללכת לקראתם בתנאי הקליטה. היתה בעיה של קליטה ותעסוקה ויש כלים לעזור בתעסוקה, של קידום העסקה, של הכשרה מקצועית, של עסקים קטנים. כל הכלים הופעלו, אבל הם לא פותרים את הבעיה של גובה ההכנסה. אני זוכר יפה כי אני ביקרתי בחולון. הבעיה המרכזית שניתקלו בה בעקבות, יש גם [מקרים] שכתוצאה מהדברים הטובים קרו גם דברים קשים. כשאתה לוקח משכנתא גדולה יש לך גם החזרים. אמנם לא בהקפים שהישראלים רגילים אליהם, אבל למי שיש לו הכנסה נמוכה גם החזר שהוא אולי יחסית נמוך, עבורו יכול להיות מאוד גבוה. אז הם נכנסו למתח הזה של הכנסה נמוכה, משפחות גדולות, הוצאות לא מבוטלות גם אם יש הקלות גדולות. זה מתח לא פשוט בשלבי הקליטה הראשונים. נגיד אפילו למשפחה שהרוויחה 5,000 , 6,000 שקל נטו, שזה סכום לא מבוטל. אז יש הקלות בבית הספר וכולי. אם יש לך משכנתא של אני לא יודע, 2,000 שקל, אז נשארים לך 4,000 שקל לחיות. עם שמונה ילדים זה קשה. אז בכל מבט ישראלי זה נראה מאוד סביר והלכנו לקראתם מעל ומעבר, אבל הם חזו בתנאים מאוד קשים. היינו צריכים להתחיל לעבוד על פרויקטים של קליטה כדי להקל עליהם את החיים. גם השאלה של יציאת נשים לעבודה היתה בעייתית, אז אין הכנסה שניה. כל מה שאנחנו רגילים בקליטה.

ש: אני יודע על כמה מקרים שעולים החליטו לצאת להפגנות וקצת להגיע למשרדי הממשלה פה ולהפגין. אני מדבר על [אליהו] זיבק-חודור ושמשון [נחום]. עוד בחור אחד. שניהם היו במבשרת ירושלים במרכז קליטה. מנקודת המבט שלך, מה הם רצו להשיג בעצם?

ת: אתה יודע, זה מאוד אנושי. כל אחד חושב שמה שהוא מקבל אפשר לקבל קצת יותר. אם יתנו לו קצת יותר אז, הוא הרי לא רואה את האוניברסליות. הוא רואה את עצמו וזה מאוד טבעי ומאוד אנושי. אני אף פעם לא כועס על עולים כשהם מפגינים. אני יוצא מהנחה שעולים לא יכולים ולא חייבים לראות את התמונה הכללית. זה לא הג'וב שלהם. הג'וב שלהם זה לדאוג לעצמם. אז נגיד שחרגנו בקריטריונים ונתנו לו דירה ציבורית אבל היא לא היתה במקום שהוא רצה כי דירות ציבוריות יש בבית שמש, אין דוקא ברחוב בלפור בירושלים. אבל הוא רצה לגור בירושלים. אז היתה לו אופציה לקחת סל קליטה ולשכור דירה. האופציה הזו, או לקנות דירה במשכנתא, לא נראתה לו. משכנתא, היה חסר לו כסף.

ש: אתה מדבר על שמשון?

ת: אני לא מדבר עליו ספציפית. אני זוכר את המקרים, כי אני זוכר. יושב פה דני פינס שהיה מנהל המחוז והוא עסק בהם אישית במבשרת. אני זוכר את משפחת לוז שדוקא היתה חלוצה בעליה שלה, היתה משפחה גדולה. אני זוכר משפחות. היום אני לא זוכר את השמות, אבל אני כמנכ"ל לא טיפלתי

אינדבידואלית במשפחות. זה בדרך כלל לא הגיע אלי. היו מספיק מנגנונים, גם של טיפול ישיר וגם של חריגים, שטיפלו בענין האינדבידואלי. ביהדות סוריה טיפלתי אינדבידואלית במשפחות. הוועדה שאני ישבתי בה טיפלה אינדבידואלית במשפחות ...

ש: מה היה שם הוועדה הזו?

ת: לא זוכר אם היה לה שם, אבל היא היתה ועדה שלי ושל משה ששון. שם קיבלנו הרבה החלטות על חריגים, אבל יש גבול גם ליכולת של הוועדה הזו. הרי אי אפשר לתת לכל אחד את כל מה שהוא רוצה. אני מניח שאנשים כאלה חשבו שאם הם ילחצו והעובדה שהם באו אז מסוריה וזה היה אז לא ידוע או שהיה ידוע אבל היה מאוד בראשית ... אז הם יקבלו יותר. אני לא אומר שלא צריך להתחשב בלחצים, כי אלה לחצים מאוד אנושיים. הרי הם לא רוצים... אבל מצד שני גם לפעמים אין לזה גבול. אתה חייב לשים גבולות כי אחרת אתה לא תעמוד בזה ולמה באמת להעדיף את אלה שלוחצים מול אלה שלא. זאת תמיד הדילמה בנושאים של קליטת עליה.

ש: שאלה נוספת היא ביחס לשיתוף הפעולה עם הרשויות. אני יודע שלפחות בחולון מוטי ששון כן שיתף פעולה וכן הקציב גברת, פקידה אחת שמטפלת בענין. לעומת זאת בת-ים לא. השאלה שלי היא האם לך כאיש סוכנות היה איזה שוט להשתמש בו לאלץ רשויות לשיתף פעולה בנושא הקליטה?

ת: לאלץ אין דרך, אבל לעשות את זה באופן חיובי יש. אתה יכול לעודד שיתוף פעולה על ידי זה שתקצה משאבים יותר גדולים לשם ותתנה הקצאת משאבים באיזו שהיא הגבלה שגם הם יתנו. אנחנו הלכנו על פרויקט עם המחוז שלנו של הסוכנות, וגם של הקליטה וגם של העבודה והרווחה

ש: מחוז שלנו אתה מתכוון למחוז ירושלים?

ת: מחוז תל-אביב של מחלקת העליה והקליטה - ציפי פינקוס, ומשרד העבודה והרווחה - עדנה, ושתי לשכות הרווחה בחולון ובבת-ים, אישרו ללכת לאיזה פרויקט. עשינו שם גם סקר וזה גם התפרסם בעיתונות והיה רעש גדול סביב לסקר הזה כשהתפרסם ...

ש: מתי פלוס מינוס?

ת: לסירור שאני עשיתי שם אני פירסמתי את הסקר, אני לא זוכר מתי זה היה, אבל היו אז ויכוחים למה זה קרה ואיך זה קרה והיה סיפור פה עם הנהלת הסוכנות שלא לפרסם סקרים והנה אני הלכתי...

ש: סקר ביחס ליהודי סוריה?

ת: כן, אבל זה לא היה סקר כמדגם מייצג. היתה עבודת שטח שנעשתה על המשפחות. אילנה באום, אז הכתבת של ידיעות, כתבה את הידיעה הזאת. אני לקחתי אותה...

ש: אילנה באום?

ת: כן. היא הפסיקה להיות כתבת. בקיצור, היה נסיון, אפשר לדבר על זה עם ציפי פינקוס, היא עוד בסוכנות

ש: דיברתי איתה.

ת: דיברת איתה. [היה נסיון] לעשות פרויקט איתה ולסייע באותם קשיים שהתגלו שם, אתה מבין? ... אני ציינתי אני חושב את הקושי העיקרי. הכנסה נמוכה יחסית בגלל זה שעולים בכלל, כשהם מתחילים לעבוד ... הכנסות נמוכות. אם הם מאוד מוכשרים הם צומחים הלאה, אבל עולה בהשוואה לישראלי תמיד

נחות ברמת ההכנסה שלו. אם אתה משווה עולה וישראלי עם אותה השכלה, אותה רמת נסיון, אז הישראלי יהיה גבוה יותר. זה מן המפורסמות בתחום הקליטה. יש לו יותר קשרים, יש לו יותר הכרות, יש את העניין של השפה. הוא עושה את זה יותר טוב. לכן רמת הכנסה נמוכה, רמת הוצאות טיפה או יחסית גבוהה בגלל המשכנתא הגדולה שאיפשרה להם אמנם דירות במרכז אבל חייבה אותם להוצאה יותר גדולה, והעובדה שהאשה לא עובדת, זה המתח העיקרי. כשאתה מצרף את שלושת הגורמים האלה יצרת בעיה סוציאלית. והיה צריך לטפל בבעיה הזאת, בעיקר בילדים, לאפשר להם ללמוד. אז בזה ניסינו לטפל. אני לא יודע באיזו מידה של הצלחה, אני גם מסכים שהיה הבדל. חולון התגייסה יותר ובת-ים התגייסה פחות. משהו בסגנון הזה. נדמה לי שעם הזמן העסק נרגע. אני גם קצת מרוחק מזה אז אני לא יודע, אבל זה טבעי מאוד, זה תמיד לוקח זמן, זה אף פעם לא מסתדר מיד. כשאתה רואה אותם בתקופה הראשונית אז זה באמת כואב וזה משפיע, אבל אתה גם יודע שהזמן פה יוצר מצב שאנשים מסתדרים. הם מוצאים את הפינות שלהם. יש כאלה שנשחקים, אסור לשכוח את זה. אני מניח שיש כאלה שנשחקו. אני לא יודע אם היה, אני יודע על מקרה או שניים שדיווחו לי של אפילו ירידה חזרה לאמריקה. אני לא בדקתי את המקרים. אני מניח שהיו. זה טבעי. ככה זה בכל גל עליה שאנשים יורדים.

ש: אבל לפי ידיעה שלך שניים ...

ת: אני יודע שבודדים מאוד. אני לא יודע אם שניים, אני יודע שבודדים מאוד. תיכף נדון בסטטיסטיקות שכמעט ולא היתה ירידה מהעליה [הסורית] בכלל. היתה ירידה. מהעליה הרוסית זה שלושה אחוז ירידה. זה נמוך מאוד בהשוואה לשנות השבעים. יש לזה סיבות, אני לא רוצה לנתח את זה, זה לא רלוונטי כרגע. אני חושב שהיתה ירידה מאוד נמוכה, אבל אפשר לבדוק. מצד שני, בכל אופן 2,000 או 2,200 איש נשארו בניו-יורק ולא עלו לארץ.

ש: אנחנו תיכף ניגע באלה שנשארו, אבל לפני זה, אני מבין שההתאחדות, יותר נכון ארגון יוצאי סוריה והארגון של ארם-צובא, שיתפו פעולה. אני מבין שהם קיבלו הקצבות מהסוכנות. ת: משמעותיות.

ש: משמעותיות אפילו אתה אומר. איך קבעתם, מה היו המדדים שאתם קבעתם כמה יקבל הארגון הזה, הארגון האחר?

ת: תראה, לסוכנות היתה מדיניות של סיוע להתאחדויות עולים. לסוכנות יש מדיניות של עבודה באמצעות ארגונים שונים, בין היתר התאחדויות עולים. ועדת הכספים של עליה וקליטה של חבר הנאמנים היתה הוועדה שעסקה בנושא של תקצוב התאחדויות עולים. היתה על זה עין ציבורית, גם של ישראלים וגם של אמריקאים. יושב ראש הוועדה היה בדרך כלל יושב ראש הוועדה לתקצוב של עליה וקליטה. זאת אומרת הוא היה חבר בכיר בוועדת הכספים של חבר הנאמנים. הראשון היה בוב אדלר ז"ל ואחר כך זה היה בוב פאליק ואדי קפלן היה יושב ראש תת-הוועדה של התאחדויות העולים. זאת אומרת היתה עין ציבורית. עכשיו, פה יש היסטוריה ארוכה של תקצוב הארגונים דוברי האנגלית, שהיתה הסכמה בין הגופים התורמים לבין הסוכנות היהודית. הם באו מהתורמים והיה לחץ של התורמים לתת להם את זה. הטענה היתה שאם הסוכנות לא תתן להם הם יקחו ישירות, וזה יוצר איזו שהיא מציאות. אנחנו פעלנו בצורות שונות, זה לא מענייננו כאן לעשות את זה יותר צודק ויותר נכון, להכניס קריטריונים של כמות עולים

אבל להכניס גם קריטריונים של הייתי אומר מידת התחכום של ההתאחדויות וכמות השירותים שהן נותנות. אני לחצתי מאוד על התאחדויות לפעול לאמץ התאחדויות חדשות. עיקר המאמץ היה לחייב את הדוברות אנגלית להפריש כספים לטובת הכמויות הגדולות של העולים. בתוך המסגרת הכוללת הזאת, ששם היו קריטריונים של כמות, נכנסה גם התאחדות עולי סוריה ואני חושב שיחסית למספר העולים היא קיבלה סכומי כסף לא מבוטלים. זאת אומרת היא נכנסה לתוך הקריטריונים של כל ההתאחדויות, אבל העובדה שהיה דבר יחודי הגדיל מאוד את התקציב שלה. אני חושב שזה היה כמה מאות אלפי דולרים לשנה.

ש: אני אגיד לך למה אני שואל. בכמה ראיונות עם כמה אנשים מתוך הארגונים ואנשים שמחוץ לארגונים נאמר לי שהיה לחץ על הסוכנות מצד היהודים במקסיקו, ארגנטינה ועוד כל מיני קיבוצים שבהם יש סורים ולבנונים, להקציב קצת יותר, אחרת...

ת: לא בגלל הלחץ. בוא אני אגיד לך. אני לא הרגשתי את הלחץ הזה. הוא לא היה משמעותי. השיקול שלי להגביר את ההקצבה נבע מזה שזה איפשר לי את הגמישות בפעולה מול היהודים. כשאתה עוסק במדיניות קליטה אתה מצד אחד צריך לשמור על אוניברסליות, אבל מצד שני צריך להיות רגיש לצרכים התרבותיים והיחודיים של כל עליה. הדרך לעשות את הרגישות הזאת היא באמצעות התאחדויות עולים. התאחדות עולים אחת אומרת שחשוב לה מאוד הנושא הזה, אחרת אומרת שמבחינה תרבותית חשוב לה נושא אחר. אתה לא יכול להיות אטום לזה. הדרך היא לא בזה שאתה משנה את הכללים במרכזי הקליטה, אלא הדרך היא בזה שאתה נותן להתאחדות את היכולת לבטא את עצמה באופן, ואיך זה? על ידי הקצבה יותר גדולה. אבל צריך להיות גם איזה שהוא קריטריון פה. זה לא ... שורה של קריטריונים, איזה שהוא מענק בסיסי להתאחדות. אחד מקים התאחדות, יש לך מאה איש, יש לך עשרת אלפים איש, אתה צריך משרד וזה. היה איזה שהוא קריטריון, אנחנו ניסינו לפתח קריטריונים של יעילות על ידי סקרים שעשינו בקרב העולים, כמה הם ... אפילו פה אני יכול להראות לך, יש לי את כל הסקרים שעשיתי במחלקת העליה.

ש: כן.

ת: אנחנו ניסינו לעבוד יותר שיטתי. להגיד לך שהצלחנו במאה אחוז? לא. ניסינו להכניס קצת יותר רציונליות. אחד השיקולים היה – הנה יש עליה מיוחדת מסוריה, אני אתן להם יותר כסף, אני אשב בראש הוועדה יחד עם משה ששון ואז נחליט איך אנחנו משתמשים בכסף לאור הצרכים. כלומר היו אילו שהם checks and ballances שניסינו להכניס. אם נגיד מחלקת העליה היתה אז, אני יודע, 150, 200, 250 מליון דולר ולהתאחדויות עולים היא נתנה 7,8,9 מליון דולר שזה הרבה לעומת מה שנותנים היום, והיא חילקה את זה בקרב 40 התאחדויות, היו התאחדויות שקיבלו מליון דולר או 600 אלף או 500 אלף. נגיד הרוסים קיבלו ... באמת שם היה לחץ של אנשים שרצו לתת לשרנסקי. אנחנו רצינו בכל אופן לעשות בזה קצת צדק. אתה מוכרח. זה בכל אופן כסף שבא מתורמים. אז מתוך המערך הזה, אם סוריה עם 4,000 עולים היתה 150, 250, או 300 אלף דולר, אני כבר לא זוכר את המספר, היא היתה בעלת משקל לא...

ש: יחסית גבוה יותר.

ת: ודאי, ודאי. היתה לזה סיבה, כי זו היתה עליית חירום ותקופת חירום. אם תסתכל בתקצוב שלה תראה שהיא היתה נמוך לפני העליה, התקצוב שלה גדל ואחר כך אני מניח שירד עם הזמן. יש לך פה מכשיר גמיש שנותן לך אפשרות להגיב, שוב, עם מנגנונים של בקרה. יש ועדה, יושב בה יושב ראש ההתאחדות שהיה שגריר במצרים, יושב מנכ"ל מחלקת העליה, יושב נציג משרד הקליטה, נציג ההתאחדות. יש איזו שהיא הסתכלות של, ברגע שהדברים נעשים בגלוי לאור השמש בקבוצה של אנשים שמייצגים ארגונים שונים, אני מניח שעל פניו זה כמעט שיקול ענייני. יכול להיות ויכוח גם סביב שיקול ענייני, אבל לא היו שם שיקולים אחרים.

ש: זו בדיוק הנקודה שאני רוצה, עוד שיקול אחד, העובדה שמשנה ששון בא ופעל בתקופה שיושבת ממשלה שהוא יצא מתוכה, זאת אומרת איש המערך עם פעילות שקשורה. זה לא תרם לענין קצת?
ת: זה הרבה מאוד תרם.

ש: כי באמת הרבה אנשים במערכת אומרים שזו נקודה שמאוד עזרה.
ת: עזרה. לא כספית. הכספים בסופו של דבר באו ממחלקת העליה של הסוכנות. רוב האמצעים באו מאיתנו. ההחלטה נבעה מהסיטואציה. תרם הקשר שלו בעיקר עם... היתה לו כניסה טובה לרבין. במסגרת המדיניות הכוללת לפרסם, הוא היה האיש שהלך, המוציא והמביא, כי להתחיל לפנות ליושב ראש ההנהלה [זה מסורבל]. זה עבד, מבחינה זאת החיבור שלו בהחלט...
ש: הוא עלה ישר למעלה אתה אומר.

ת: כן. הוא החזיק את רבין בתמונה וזה היה מאוד נוח.
ש: הבנתי. ברשותך, אלא אם כן אתה רוצה עוד משהו להוסיף לגבי פעילות הקליטה של הסוכנות או דברים שאני פשוט לא מודע להם
ת: אני לא רוצה לבטל גם את חלקם של האחרים. נגיד חביב קצב הביא את משרד הקליטה ואת הקטע של הדיור שם. תמיד היתה לנו הענות חיובית מכל הגורמים בענין הזה כשפנינו אליהם. אבל הליבה היתה מחלקת העליה של הסוכנות, התאחדות העולים ובמידה מסויימת משרד הקליטה.

ש: עכשיו ברשותך תרשה לי לעסוק בענייני הג'וינט כי זה בדיוק שלישי הזמן, אפילו פחות. לגבי העזרה שהג'וינט נותן, לגבי המעורבות של הג'וינט, אני יודע שבשנות השבעים וגם השמונים - אולי אתה לא היית אז בתקופה, אבל מכיוון שאתה כבר כמה שנים פה אז אולי אתה מכיר את העקרונות - היתה מעורבות של הג'וינט למשל בטיפול בחולים שהגיעו מסוריה, דרך שווייץ, דרך כל מיני ארצות באירופה והגיעו הנה לצורך טיפול והג'וינט מימן את זה. לא רק שהג'וינט מימן את זה אלא שהגיע אדם בשם שטאח מצליח שהיה פעם איש הארגון ופרש מכל מיני סיבות, והוא הגיע להסכם כמעט אישי עם הג'וינט שכל אדם כזה שמגיע והיתה ידיעה שהוא מגיע, יש לממן את הטיפול שלו. אני קצת לא כל כך הבנתי את זה. זאת אומרת מה פתאום הג'וינט התקשר עם אדם פרטי ופשוט מאפשר לו כל הוצאה שקשורה בריפוי?
ת: זה לא היה ריפוי.

ש: היה ריפוי, בהחלט.
ת: תראה, הג'וינט הוא ארגון יהודי-אמריקאי שבעצם דואג ליהודים בארצות מצוקה, לכל הצרכים שלהם. שונה מהארץ. בארץ אנחנו עובדים אחרת ואנחנו עושים דברים אחרים כי פה יש ממשלה. אין ספק

שיהודים חולים בארץ מצוקה כמו סוריה זה אחריות של הג'וינט לפי חלוקת העבודה שקיימת בעולם היהודי. הג'וינט יפעל בכל דרך, אם נראה שהיא כנה ואמיתית ועונה על הצרכים כדי לסייע ליהודים. אז אם זה באמצעות אדם אז זה באמצעות אדם פרטי. אני לא חושב שיש פה סתירה. אם האיש לא עשה את הדברים הנכונים אז זה סיפור אחר. אבל אני לא מכיר את הפרטים. אני מניח שאם הוא עשה את הדברים הנכונים אז עבדו גם דרכו. לא הגבלנו את עצמנו. גם בגטאות עבדו דרך אנשים פרטיים. לקחו כסף מאנשים פרטיים, נתנו להם כסף, אמרו להם – תשתמשו בזה להציל יהודים והג'וינט יחזיר לכם כשתצאו מפה. ושילמו אחרי זה את הכסף. זאת אומרת הג'וינט, משום שזה ארגון מאוד מנוסה בדברים האלה, עובד בכל צורה אפשרית כדי לעזור ליהודים. אם עשו ניצול לרעה של הכסף או ששיקרו או שהעלימו כסף זה סיפור אחר. וזה לא המקרה אני מבין.

ש: לא, בהחלט לא. לגבי האיש הזה לא.

ת: אנחנו ארגון מאוד גמיש אז אנחנו לא צריכים איזה מוסד פורמלי כדי לקבל החלטות. אנחנו מאוד סומכים על האנשים שלנו. אם איש שלנו בשטח, עובד ג'וינט, אומר שזאת בעיה, נגיד ריפוי של אנשים, ויש לו דרך לפתור את הבעיה באמצעות אנשים פרטיים אם הוא יתן להם כסף, הוא יקבל אישור לעשות את זה. לפעמים זה יהיה גם שיקול הדעת הבלעדי שלו בשטח. יש הרבה מאוד אמון בארגון. אנחנו עובדים על אמון. אנחנו לא חושדים באנשים שלנו. זאת התפיסה. תן לו הבטחה בעל פה על כסף, יש לך. ותשאל, הג'וינט מקיים את ההבטחות שלו. אנשים מאוד נזהרים, אבל אתה רואה, אלה כבר הבטחות אחרי ... שלהם. יש תהליך ביורוקרטי. אבל היו מעט מאוד מקרים שעובד שלי שהוא מוסמך והתחייב, אמרנו לו לא.

ש: אני מבין שאותה שיטה היתה עם הרב חמרה והחכם שעבד כגזבר הקהילה בסוריה?

ת: אני לא הייתי אחראי לזה. אתה שואל אותי ככה, אני פרשן פה. מה שאמרתי לך על מחלקת העליה אני הייתי אחראי, אני קיבלתי חלק גדול מההחלטות שם אז אני יכול להעיד. פה אני מפרשן לך מציאות. יכול להיות שאני טועה בה. אבל אני אומר לך מהם עקרונות העבודה של הארגון. הרבה מאוד אמון, בודאי באנשים שעובדים אצלו אבל גם באנשים שהוא עובד איתם והם מתמודדים עם הבעיות שהוא אחראי עליהן. הוא לא עוסק, עולים יהודים בסוריה זו בעיה שהג'וינט אחראי לה. אני לא מכיר את הפרטים.

ש: אני אשאל אותך עוד לגבי עקרון. הרבה מאוד שנים הג'וינט העביר כספים לסוריה. לעזרה, מזון, חינוך וכל מיני דברים כאלה. אני שואל באיזו דרך נעשתה ההעברה? ישירות אל הבנק הסורי?

ת: אני לא מכיר את זה. לא עסקתי בזה אני לא מכיר את זה.

ש: איך היום זה קורה?

ת: לא יודע אם היום יש ...

ש: לארץ מצוקה שאין לה יחסים דיפלומטיים עם ישראל, ארץ אויב.

ת: כל מקרה שצריך להעביר כספים לגופו. סיבות שונות. ... זה לא סיפור פשוט. לפעמים זה סיפור מסובך, לפעמים סיפור מסוכן.

ש: למשל לגבי איראן היום.

ת: אני לא עוסק בדברים האלה, אני לא בקיא בזה.

ש: עוד שאלה, איך מחליטים בג'וינט על הקצאת הכספים? איך המערכת עובדת ככה באופן כללי? למשל יש בעיה בסוריה, ניקח את סוריה. מתחילות להגיע ידיעות הנה שהמצב הוא כזה וכזה. מישהו צריך לעבד את האינפורמציה הזו. זה מגיע דרך המוסד או דרככם ישירות או דרך הסוכנות? מי יושב ביחד ומחליטים? איך זה נעשה?

ת: בג'וינט יש קודם כל גוף ציבורי שמפקח עליו. יש לו גזבר נבחר, לא ממונה. יש גוף מקצועי. הגוף הציבורי מחליט על התקציב השנתי הכולל. אנחנו ביחד ... שעובד ללא דפיציטים. אנחנו עובדים, מה שיש לנו אנחנו מוציאים. לא מוציאים לא לעובדים ולא זה, אלא במקרים מאוד נדירים. התקציב שלנו יורד כל השנים. אנחנו עכשיו ארגון של כ-53 מליון דולר.

ש: מפני?

ת: מפני שהעברות הכספים זה נושא שלא עובר ... יהדות אמריקה הולכות ומצטמצמות. זה סיפור אחר. זה סרט אחר. אחר כך יש חלוקה של ה-53 מליון דולר לפי צרכים והיקפי פעולה ... של ארצות שונות. ישראל למשל יורדת כל שנה בשנים האחרונות במליון דולר. אנחנו השנה בסכום מאוד צנוע.

ש: שהוא?

ת: לא משנה. משנה לך הסכום של ישראל?

ש: סתם לקבל תמונה כללית.

ת: זה תלוי איך אתה מגדיר אותו, אבל בהיקף של כעשרים, עשרים וחמישה מליון דולר. התקציב הגמיש שלנו הוא כ-14 מליון דולר. תקציב ההפעלה שלנו הכולל עם ... אנחנו היינו 85 מליון דולר בשנת '99, ואנחנו נהיה כנראה 80 מליון דולר, אולי טיפה פחות כי כמה פרויקטים נפלו לנו. אנחנו מפעילים תקציב באופן מאוד מיוחד. אבל התקציבים הם לא גדולים. פה אלף דולר זה כסף. אם אני אומר לך אלף דולר, זה כסף. איפה שמים אותו? היתרון שלנו שהתקציב שלנו מאוד גמיש. יש country director, מישהו שהוא רואה את המדינה מזווית יהודית על כל המכלול שלה. יש לנו יחידות מקצועיות אבל ה-country director הוא בעצם הבוס לכל דבר.

ש: תסביר את השם הזה בעברית.

ת: מנהל מדינה כאילו, אחראי על מדינה. דירקטור של מדינה. הוא אחראי על כל הפעולות האלה והוא שוקל ומקבל לכך אישור מהנהלה בניו-יורק איך להקצות את התקציב שלו לצרכים השונים. זאת התפיסה בגדול. יש תהליך רציני מאוד מסודר. אני הולך לקחת אחריות על כמה ארצות במזרח אירופה במסגרת התפקיד שלי בניו-יורק. אני עכשיו חוזר מדיונים על התקציב שלהן. היה דיון מפורט עד רמות של מאות דולרים לפעמים ... על מה מוציאים את הכסף. על משכורות, על הפעלת אנשים, על סיוע לאנשים. אנחנו עוסקים בעיקר ברווחה, בפיתוח קהילתי, בצרכי דת, קצת בנושאים של חינוך.

ש: במה שהממשלה לא נוגעת באופן ישיר.

ת: או בצרכים יהודיים שלדעתנו אנחנו צריכים להבטיח לכל יהודי. זה מדהים, אתה יודע, ... שבאלג'יר יש יהודיות זקנות שאנחנו מקיימים אותן. אין שם יהודים ... אמרתי שהכי טוב זה להיות יהודי בארץ שהג'וינט עומד לצאת ממנה כי הוא מקבל הכי הרבה per-capita השקעה של הג'וינט, כי אתה יודע, יוצא

לך שם גם לדאוג לעלות של המערכת. זה יוצא הרבה כסף. יש משא ומתן אבל ברגע שמוחלט התקציב והחלוקה שלו, בעקרונות הפעולה הידועים, ה-country director הפשי להחליט.

ש: כן, אבל אני מבין שהוא מביא בחשבון

ת: יש הרבה סמכות ל-country director.

ש: כן, אבל הוא לוקח בחשבון אילוצים שקיימים או למשל ידיעות שמביא לו מוסד כזה או אחר. יש עבודה בשיתוף?

ת: כל הזמן.

ש: הבנתי. מה כאן הג'וינט עוד עוסק ביהודי סוריה? הוא מממן משהו עכשיו?

ת: אנחנו הרי לא מקיימים בישראל, בשונה מכל הארצות האחרות שאנחנו מקיימים שירותים ליהודים, פה אנחנו לא מקיימים שירותים. פה יש ממשלה, רשויות מקומיות ואחרים. אנחנו עוסקים בפיתוח שירותים. ... יהדות סוריה אנחנו עושים בעיקר בנושא של עסקים קטנים. אנחנו עוזרים לכאלה שרוצים לפתוח עסקים קטנים באמצעות הזרוע שלנו שאנחנו שותפים לה בנושא של המט"י – מרכזי טיפוח יזמות. המט"י בחולון מתמחה בנושא של יהודי סוריה, כי עסקים הם גם מאוד שאלה של תרבות, התרבות העסקית ממנה אתה בא. אמרנו שהוא יתמחה ביהודי סוריה ואנחנו עוזרים לו כספית וגם עוזרים להם באמצעותו לפתוח עסקים קטנים. זה בעצם נושא שהוא קשור ליהודי סוריה ולכן יש להם כמה עסקים שהם פתחו והם מאוד מוצלחים.

ש: זאת אומרת זה עדיין פועל?

ת: כן. את זה אנחנו מפעילים הלאה.

ש: אפשר לדעת בערך את גודל התקציב פלוס מינוס שהועדתם לענין הזה?

ת: אני לא יודע אם זה תקציב גדול. זו שאלה של כמה אלפי דולרים. אנחנו עושים הרבה

ש: וזה יוצא בכיוון של הלוואות?

ת: כן. יש לנו שם השפעה על התקציב. אלה כבר נושאים שהולכים דרך הבנקים אני חושב, בסבסוד ההלוואות, בטחונות, אבל לא הכסף עצמו. זה כמה שיותר טבעי. אם לא צריך אותנו אנחנו משתדלים לא להיות שם. העקרון של הג'וינט הוא ליזום ולהסתלק. אבל ליזום מתוך מגמה שהדבר גם יישאר אחרי שהוא מסתלק. למשל הדוגמה הכי טובה שלנו לפעולה מוצלחת של הג'וינט זה המרכזים הקהילתיים בישראל. כל המערך של המתנ"סים התחיל בבנין הזה. היו פעם שניים והיום יש, אני יודע, 400. נניח קצת יותר אולי. אבל המט"ים זו דוגמה לפעולה הג'וינט, שזה פיתוח עזר. זאת אומרת הג'וינט התחיל אותם, פיתח אותם, יצא אבל לא יצא לגמרי. אנחנו ממשיכים עדיין לסייע למנהלי המט"ים באיזה שהוא סכום כדי שיתכנסו ויחליפו ידע ונסיון, יושבי ראש המט"ים. קצת למט"י של חולון בנושא סוריה, קצת למט"י של נתניה בנושא אתיופיה, למט"י של חדרה בנושא של קווקזים. אתה מבין? אנחנו הולכים על הצד התרבותי. לקחנו כל מט"י שיש בו ריכוז של עולים וסייענו לו להתמחות בעולים האלה כדי שהוא יוכל לעזור להם יותר.

ש: בוא ניגע ברשותך בנושא האחרון, ענין של שימור המורשת. במיוחד לגבי הסורים יש בעיה ואתה בטח מודע, מגרש כזה או מגרש אחר, לעשות את זה ביחד או לחוד. איפה כאן הג'וינט, מה אתה עושה למען הענין?

ת: הג'וינט מעניק את שירותיו הטובים כדי שיוכלו להגיע להסכמה בין הגופים השונים, הארגונים השונים, שיש ביניהם מחלוקות, על מנת שיבנו מרכז מורשת במגרש בחולון. אנחנו עזרנו גם כספית ואנחנו גם נעזור.

ש: עוזרים כספית למה?

ת: עזרנו כספית אני חושב לרב. גם בזכות הפעילות שלו האמיצה, על זה אין ויכוח.

ש: זה לא כל כך אתם. אני מבין שזה, אתם מממנים את הענין.

ת: לא ניכנס לפרטים אבל עזרנו לרב כשהיתה שאלה של הדירה שלו אז אני לא זוכר [שהיה אי פעם] מפגש של ארבעה מנכ"לים שטיפלו בעולה אחד. בענין של הרב היו שלושה או ארבעה מנכ"לים, אני חושב ארבעה. אני הייתי המנכ"ל קליטה, היה מנכ"ל השיכון

ש: ומהתאחדות היה משה ששון?

ת: לא. היה עוד נדמה לי, היו ארבעה גופים ממשלתיים שישבו ... מנכ"לים כדי להכריע בענין של הדירה שלו. אני חושב שהוא ראוי

ש: וביחס לבית המורשת מה עשיתם? אתה אמרת

ת: ... השירותים הטובים שלנו.

ש: כסף?

ת: לא. שירותים טובים. אני לא חושב שאני אתן כסף, אין לנו את הכסף הזה. אנחנו ודאי נעזור בלמצוא תורם אם נוכל. אם נשמע על מישהו שמתענין בזה, אני יודע שקרן היסוד, אני תיווכתי בין הרב לבין קרן היסוד, ... גם היה לו קשר ישיר לשם, בשביל לנסות לעזור לו.

ש: לגבי העזרה בנושא המורשת, אז איפה זה עומד עכשיו חוץ מזה? מה לדעתך יהיה הפתרון?

ת: הג'וינט פה לא מעורב ישירות בנושא המורשת. אנחנו את חלקנו עשינו ...

ש: אה, עשיתם כבר?

ת: אנחנו את חלקנו עשינו בנושא של יהדות סוריה.

ש: לא, אני מדבר עכשיו על בית המורשת. לקראת מה זה הולך?

ת: אני לא יודע. אני מקווה שהם ימצאו פשרה בין הפלגים השונים על הבניה ועל חלקת הקרקע שהם קיבלו ממוטי ששון הם יקימו בית מורשת ויפעילו אותו. הבעיה היא לא רק להקים, הבעיה היא להפעיל. אני לא אגיד שזה לא חכמה, זו חכמה, אבל החכמה הגדולה היא להפעיל. למצוא תקציב לבנות, אנשים יתנו והשם [שלהם] יופיע שם. אבל החכמה היא באמת לדאוג שיהיו כספים להפעלה של הענין.

ש: אתה רוצה אולי להוסיף עוד משהו שקשור ליהודי סוריה שאני אולי לא נגעתי בו ?

ת: אני מקווה שכשיהיה שלום לא תיווצר עוד פעם גולה שם.

ש: כי הם משמרים את זה טוב מאוד. ככה אתה התרשמת מן השטח?

ת: ... בשיחות שלום עם הסורים כדאי שאני אהיה ... שבוע הבא. אני חושב שהוא צודק.

ש: מי אמר לך [את זה] ?

ת: הרב.

ש: אה, הרב חמרה.

ת: הוא יודע על ... אבל אינפורמציה היתה ליהודים כל הזמן, מהרגע שהם יצאו, שזה הולך לשלום.

ש: זו התחושה.

ת: את זה אני זוכר בניו-יורק, אני ראיינתי אותם, את יהודי סוריה שיצאו משם. היו ביניהם כאלה שהיו רופאים ועסקו באנשי שלטון, היו מקורבים. ישבו בדמשק. חלקם היו רופאים מצויינים, היתה להם נגישות והכרות תרבותית מאוד מעמיקה עם החבורה השלטונית. זו לא אינפורמציה שאין לה משקל. הם חשים את זה יותר מאשר אנחנו.

ש: שם נכונים לענין הזה?

ת: זאת היתה התחושה שהם שידרו לי עוד כשלא היו כל השיחות האלה, בוודאי לא, אני זוכר. מתי הם

יצאו? '92 זה היה?

ש: כן.

ת: '92. זו רוח של איזה הסכם שלום ...

ש: טוב, אני מאוד מודה לך על הריאיון שנתת לי. מאוד העשרת אותי, חידשת לי, הרבה תודה.

ת: תודה רבה לך.